

Tillæg til Vore Kirkegårde bind 20 nr. 2

Foreningen for kirkegårdskultur

Årsmødet 1959

„Foreningen for kirkegårdskultur“s årsmøde blev i år som tidligere et udbytterigt og hyggeligt samvær mellem interesserede medlemmer. Mødet fandt sted på hotel „Baltic“, Nykøbing F., og dagen indledtes med generalforsamling kl. 9.30 med provst *Hagedorn* som dirigent.

Formanden, domprovst *Carl Bay*, bød velkommen og takkede specielt formanden for Nykøbing menighedsråd, overlærer *Steen Steensen Blicher*, for venlig bistand med mødets tilrettelæggelse i dennes egenskab af bestyrelsesmedlem i foreningen.

Af formandens beretning fremgik det, at foreningen nu tæller 151 menighedsråd, 24 foreninger og 455 personlige medlemmer, heraf 81 udenlandske. „Vore Kirkegårde“ var blevet udsendt med de sædvanlige fire årlige hefter. Formanden fandt, at foreningen kunne være bladet bekendt, smukt og velredigeret som det var.

Kirkegårdsprotokollen var udsolgt og et nyt oplag sat i arbejde. Kuvert med prøveblade var tilstillet samtlige provster.

Næstformandsposten i bestyrelsen, der havde været vakant siden fhv. kirkeminister *Johannes Hansens* død, var nu blevet besat med folketingsmand, borgmester *Ove Hansen*, Ballerup, fra hvem der forelå en hilsen.

Kassereren, inspektør *Rud Nielsen*, forelagde foreningens reviderede årsregnskaber vedr. forening og forlag og fik decharge.

Havearkitekt *Johannes Tholle*, redaktøren af „Vore Kirkegårde“, fortalte lidt om bladet, hvis nu afsluttede 19. bind omfattede 112 hovedsider, 96 tillægssider og 147 illustrationer. De relativt mange tillægssider skyldtes ønsket om at komme ajour med de kirkeministerielle resolutioner. Fra og med første hefte af 20. bind havde bladet A4-formatet.

Til redaktionsudvalget genvalgte provst *J. Exner* og inspektør *Jens Gravesen* og til bestyrelsen domprovst *Carl Bay*, kirkegårdsbestyrelsesformand *Vilh. Nielsen* og stenhuggermester *Leo Rosendal*. På valg til bestyrelsen var landsretssagfører *H. Jegsen*, der efter at være flyttet til Århus stillede sit mandat til rådighed, samt graver *H. Olesen*. Bestyrelsen fik bemyndigelse til at supplere sig med en repræsentant for det sydlige Jylland, dels med en af landsbygraverforeningen udpeget repræsentant.

Under „Eventuelt“ rejste stenhuggermester *Leo Rosendal* spørgsmålet om berettigelsen af

altfor rigoristiske monumentservitutter på nye kirkegårde. Vore kirkegårde skulle ikke være ensrettede, men give et sandt og ægte billede af virkeligheden.

Til næste års mødested valgtes Aalborg stift.

Efter generalforsamlingen holdt biskop *Høgsbro* foredrag om den kristne begravelse som en del af menighedens liv og tjeneste, et foredrag, hvis åndfuldhed og rige indhold umuliggør et kort referat. Det må derfor håbes, at det ønske om at se foredraget trykt, som formanden fremsatte ved sin tak til biskoppen, må blive opfyldt.

Efter en hyggelig frokost aflagde mødedeltagerne besøg på Nykøbings smukke og velholdte kirkegårde, hvorefter byrådet var vært ved en kop kaffe i Vesterskov-pavillon. Menighedsrådet havde venligst stillet bus til rådighed til ekskursion, og under overlærer *Blichers* førerskab kørte mødedeltagerne efter kaffebordet en interessant tur på Lolland, hvor man bl. a. besøgte Kettinge og Engestofte kirkegårde.

Hans Rønø.

Andre årsmøder

På Hindsgavl

Den danske kirkegårdsinspektørforening afholder sit møde den 20.—23. september på Hindsgavl. Mandag gives foredrag af trädgårdsarkitekt *G. W. Walberg*, magister *Asger Klougart* og professor *C. Th. Sørensen*. Tirsdag er redskabsdag, hvortil bl. a. indbydes repræsentanter for de bevilgende myndigheder, såsom menighedsråd og kommunalbestyrelser m. m. Onsdag er der excursion og avslutning på Svendborg kirkegårde. Der plejer at være god tilslutning, når møderne holdes på det skønne Hindsgavl, — og det sker nok også i år. Vi henstiller til vore interesserede medlemmer blandt kirkegårdsledere og menighedsråd at møde frem og se det sidste nye i redskaber og maskiner til vedligeholdelse af kirkegårdene. Det vil sikkert kunne betale sig.

På Dömle stiftsgård

Föreningen Sveriges Kyrkogårdsföreståndare avholder sit årsmøde, som man kalder en kongres, på stiftsgården i Dömle (Värmland) den 3.—5. august. Der er foredrag af forst. *J. Gerremo* om Karlstads kirkegårde, regulering af kirkegårde behandles af 4, nemlig konsulent *Edu. Jacobsson*, forst. *R. Ekstedt*, trädgsark. *G. V. Walberg* og stadstrgsm. *Ivar Andersson*, og ind-

retning af mindelunde af 2, nemlig bygnadsråd *D. Dahl* og insp. *W. Lindström*. Biskop *Gert Bergenstierna* medvirker ved kongressen. Og så fortsætter man iøvrigt med torsdag den 6. at drage i busser til Oslo for at besøge en udstilling der, og om fredagen er der omvisning på Oslos kirkegårde ved kyrkogårdsf. *M. Rygg*. Et righoldigt og lokkende program, der sikkert for deltagerne vil blive *givende*, som svenskerne siger (dvs. frugtbringende), og som først slutter om lørdagen den 8. kl. 16.

Jubilæum

Landsbygraverforeningen for Danmark, hvis nuværende formand er *H. Olesen* (Nordby Fanø) fejrede i juni sit 25 års jubilæum og kunne se tilbage på en god virksomhed til gavn for sine medlemmer. Vi hilser med disse linjer post festum foreningen og ønsker den gode arbejdsår fremover. Vi har også sagt det med blomster.

Konkurrencer

I konkurrencen om krematorium og begravelsesplads i Råksta (Stockholm) tildeltes første prisen til trädgårdsarkitekten *Gunnar Martinsson* og arkitekt *Klas Fåhraeus* og andenprisen til arkitekt *Per Åke Friberg*.

Fra danske dagblade

- $\frac{8}{4}$ 1959: Frit Folk: Vonge kgd. får make-up til kr. 20,000.
- $\frac{9}{4}$ Frederikshavns Avis: Bangsbostrandere erklærer kgdsprojektet krig.
- $\frac{10}{4}$ stds.: Ingen kan unddrage sig ansvaret for kgdsplanerne i Fr-havn.
- $\frac{11}{4}$ Berlingske Aften: Strid om retten til gravstedspasning i Glostrup.
- $\frac{12}{4}$ Ålborg Amtstid.: Centralkirkegården i Nr. Uttrup påbegyndes som beskæftigelsesarbejde (havearkitekt *Johannes Tholle*) og udføres ved kommunens foranstaltning for menighedsrådene i Lindholm, Sundby-Hvorup og Nr. Sundby (kommuneingeniør *Elsnab*).
- $\frac{12}{4}$ Berlingske Tidende: En dag i Forest Lawn Cemetery i Californien (*Powl Westphall*).
- $\frac{13}{4}$ Berlingske Aften: Politiet blander sig ikke i, hvem der planter på kgd. (Glostrup).
- $\frac{13}{4}$ Ny Tid: De omfattende arbejder på Ålborg Søndre kgd. skal udføres af erhvervshæmmede og kan nu påbegyndes.
- $\frac{14}{4}$ Berl. Aften: Kgdssagen i Glostrup udsat.
- $\frac{16}{4}$ Villabyernes Blad: Mariebjerg kgd., som lukkes inde af vejarbejderne, får ny indgang.

$\frac{14}{4}$ Aftenposten - Morsø: Projektet til ny 6te afdel. på Nykøbing J. kgd. godkendt på betingelse af dræning (insp. *Hasselstrøm*).

$\frac{18}{4}$ Holbæk Amts Venstrebl.: Lumsås kgd. reguleres i terrasser til kr. 14,000 (ark. *Lauge Laugesen*, Hillerød).

$\frac{19}{4}$ Vendsyssels Tid.: 1600 har protesteret mod projektet til Bangsbostrand kgd.

$\frac{20}{4}$ Bogense Avis: 1ste etape af reguleringen af Bogense kgd. planlagt (insp. *Raahauge-Askegaard*).

$\frac{20}{4}$ Nordsjæll. Soc.-Dem.: Der bevilges yderligere kr. 200,000 til kgd. på Skansevej i Hillerød (ark. *M. Brüel*, insp. *S. Hansen*).

$\frac{22}{4}$ Fyns Tid.: Ny urnehave er projekteret til Fredens kgd. i Odense (insp. *Raahauge-Askegaard*).

$\frac{24}{4}$ Berl. Aften: 1800 protesterer imod kgd.projektet i Bangsbostrand.

$\frac{30}{4}$ Helsingør Dagbl.: Helsingør kgd. får anonym gave og udvides med to nye urnehaver m. m.

$\frac{2}{5}$ Thisted Amts Avis: Vestre kgd. i Thisted reguleres i løbet af 5 år (insp. *Hasselstrøm*).

$\frac{5}{5}$ Amtsbladet, Holstebro: Holstebro kommune køber 35 td.L. til udv. af kgd. og byggeri.

$\frac{6}{5}$ Fr-borg Amts Avis: Hørsholm kgdsudvidelse ventes færdig i årets løb (havearkitekt *Johannes Tholle*, anlægsgartner *Hannibal Hansen & Co.*).

$\frac{6}{5}$ Vestkysten: Fåborg kgd. reguleres.

$\frac{15}{5}$ Fr-havns Avis: Bangsbostrand kgds skæbne uvis, Hedeselskabet undersøger dræningsmuligheder.

$\frac{20}{5}$ Fåborg Folketid.: Svendborg kapel får stor udvidelse (ark. *Andreas Jensen* og *N. M. Nielsen*).

$\frac{28}{5}$ Fr-havns Avis: Skagen kgd. kan udvides med et areal af jernbanen.

$\frac{29}{5}$ Bornholms Tid.: Stadig flere begravnes anonymt.

$\frac{30}{5}$ Fyns Socialdem.: Enighed om anl. af kgd. ved Nazaretskirken i Ryslinge (insp. *O. Raahauge-Askegaard*).

$\frac{30}{5}$ Ålborg Amtstid.: Ny administrationsbygning indviet på Ålborg Almenkgd.

$\frac{1}{6}$ Horsens Folkebl.: Første del af Vinge kgd.s udv. færdig.

$\frac{4}{6}$ Ny Dag: Konsulenter i kgdskultur.

$\frac{6}{6}$ Loll. Falst, Folketid.: Den kristne begravelse er et menighedsanliggende.

$\frac{6}{6}$ Loll. Falst. Venstrebl.: Censur eller servitut på vore kgd.

$\frac{8}{6}$ Morsø Folkebl.: Hærværk på Ørding kgd.

$\frac{8}{6}$ Jyll.posten: Kun minderne om Rømø (gravstenene).

$\frac{9}{6}$ Silkeborg Avis: Låsby kgd. skal udvides.

Fra norske dagblade

- $\frac{1}{3}$ Tidens Krav: Eide kgds utv. godkendt.
 $\frac{2}{3}$ Sunnmøre Arbeideravis: Fylkesgartneren har utarb. plan for utv. av kgd. på Hellesylt.
 $\frac{2}{3}$ Sunm. Arbeideravis: Kgd. i Åsram og Gerdsvika utv.
 $\frac{7}{4}$ Sunmørsposten: Parkeringspl. og utv. av Selje kgd.
 $\frac{10}{4}$ Sunmørsposten: Utv. av kgd. i Dalsfjord.
 $\frac{17}{4}$ Haugesunds Avis: Kgd. i Sveio gøres vakrere.
 $\frac{27}{4}$ Firda Folkebl.: Gravstaden på Askrova må utv.
 $\frac{2}{5}$ Sarpn: Plan om urnelund og utv. av Tune kgd.
 $\frac{5}{5}$ Kragerø Bl.: Utbedring av Kragerø kgd. skal begynne.
 $\frac{11}{5}$ Øvre Smålenene: Kgds utv. i Tomter.
 $\frac{14}{5}$ Folkets Røst: Herland kgd. utv. med 1060 m².
 $\frac{14}{5}$ Romsdalsposten: Storarbejd ved Hov kgd. i Sunndal.
 $\frac{15}{5}$ Sarpsborg Arbeiderbl.: Meget heldig løsning av spørsm. om ny kgd. for Hafslund/Borgen.
 $\frac{23}{5}$ Stjørdalingen: Planene for kgd. utv. i Neråker klar (bygartner *Kvenild*, Trondheim).
 $\frac{27}{5}$ Brammens Tid.: Nytt bære-hus i Sande.
 $\frac{30}{5}$ Romsdalsposten: Utv. av Gaustad kgd. i Kornstad.
 $\frac{1}{6}$ Raumnes: Kgd. i Fenstad trengte planering.
 $\frac{1}{6}$ Øvre Smålenene: Utv. av Spydeberg kgd.
 $\frac{5}{6}$ Sogningen: Kgd. på Nes skal utv.
 $\frac{9}{6}$ Aftenposten: Gravstedet kan aldri bli enkelt nok.

Fra svenske dagblade

- $\frac{20}{6}$ Nya Werml. Tidn.: Hammarö upprättar generalplan för kgdsfrågans lösning.
 $\frac{22}{6}$ Sydsvenska Dagbl.: Lundakgd. vandalhärjades.
 $\frac{22}{6}$ Göteborgs-Posten: Där Hisingens kgd. skall ligga. Vildmarken behållas.
 $\frac{18}{4}$ Smålands Allehanda: Huskvarna församling låner penge til ny kgd. og kapellkrematorium.
 $\frac{12}{6}$ Hudiksvalls Tidningen: Utökning av Idenors kgd.
 $\frac{25}{6}$ Hälsinglands Tidn.: Nya kgd. och gravkapellet invigda (Bjuråker).

Fra tidsskrifterne

- Der naturstein** nr. 4: Neue Symbole des Glaubens (*Fr. Heinrichsen*). — Nr. 5: Doppelgrabmal von *Fr. Heinrichsen*.
Deutsche Friedhofskultur nr. 3: Nürnberger Friedhöfe im Wandel der Zeit (*H. Clauss*).

Erhöhung der Friedhofsgebühren (*Werner Maethner*). Genehmigungsverfahren bei Neuanlage und Erweiterung von Friedhöfen. — Nr. 4: Nur ein Grabfeld. Betrachtungen über das Grabmal (*Hans-Jörg. Hunkler*). Wer bestimmt die Umbettung einer Laiche? Friedhöfe mussten der Braunkohle weichen. *Saxifraga geum* (*Eberhard Schulze*). Friedhofsgärtnerische Wertarbeit prägt den grünen Friedhof (*E. Wolter*). — Nr. 5: Friedhof und Grabmal, eine Sonderschau geistigerer Leistungen. Friedhof Eichhof in Kiel. Grabmalherstellung mit technischen Hilfsmitteln (*Scheid*). Geeignete Gehölze für die Grabbepflanzung (*Hemmersbach*). Winke zur Friedhofsgestaltung. Das Kriegsgräberproblem in West und Ost. Bodenbedeckende Stauden die sich zur Grabbepflanzung eignen (*Karl Seibert*).

Friedhof und Denkmal nr. 11/12: Eine für das Friedhofswesen bedeutungsvolle Rechtsaussage. — Nr. 1/2: Unser Dorffriedhof (*P. Schönrock*). Ehren- und Mahnmale (*Boehlke*) m. m. — Nr. 3/4: Sonderausgabe zur Bundesgartenschau 1959 in Dortmund.

Havekunst nr. 3: Tävling om krematorium och begravningsplats i Råcksta, Stockholm.

IGNIS nr. 4: Eldbeg. rörelsen i Finland. Ny generalplan för Hälsingborgs krematoriums vidare utbyggnad. St. Görans kyrka har fått kolumbarium (*Simon Asmund*). — Nr. 5: Nytt krematorieförslag i Oskarshamn spar en halv million (*Erik Brokström*). Några synpunkter på kisthissar och krematorier (*Kurt Jeanson*). En engelsk gejstlig syn på den voksende anvendelse af kremation. Krematorieförslaget i Råcksta stadfäst.

Kriegsgräberfürsorge nr. 3: Umbettung in Griechenland aufgenommen (*K. Leppin*). Neue Soldatenfriedhöfe om Entstehen.

Kunst und Stein nr. 3: Der Friedhof G/59 (udstilling). Vom Wesen des Grabmals. Die Frage der Grabmalgestaltung und Totenverehrung aus der Sicht des Bildhauers.

Landsbygraveren nr. 4: Gartneruddannelse? Nej — fagfolk (*H. G. Møller*). — Nr. 5: Hvordan er graverstillingen opstået? (*E. M. Bertelsen*). Graveren og kirkegården fra 1880. (*Oluf Andersen*).

Menighedsrådenes blad nr. 3: Skal de tyske flygtninge- og soldatergrave flyttes, sløjfes eller fredes? Flere kirkegårde har vogne til kister. — Nr. 5: Tyskergravene. De kristne symboler på kirkegårdene.

Steinmetz- und Steinbildhauer nr. 4: Neuanlage eines Dorffriedhofes im Kreis Aalen (Württ). Bleichgrabsteine werden angeboten. — Nr. 5: bl. a. diverse billeder af gravmæler.

Stenhuggertidende nr. 3: Barn hårdt kvæstet af væltende gravsten, Løser kirkegårdsarkitekterne ikke deres opgave rigtigt?

Trädgårdsnytt nr. 6: Dragsfjärds nya begravningsplats — en skogskyrkogård.

Fra det faglige bogmarked

C. Th. Sørensen: Europas havekunst. Fra Alhambra til Liselund. 8°, 310 s., G. E. C. Gad, Kbh. 1959. Kr. 40,—.

Det er et både imponerende og stærkt personlig præget værk, som Danmarks første og hidtil eneste professor i havekunst, havearkitekten *C. Th. Sørensen*, her har udsendt. Imponerende er det for det omfang det i henhold til titlen spænder over (Europa), og personligt både fordi kompositionen, stilen og behandlingen er så forskellig fra andet af en sådan art. Og når forfatteren på side 1 i den meget lange indledning til værket skriver, at han knapt nok vil forsøge sig med vurderinger af de omtalte kunstværker, så undgår han naturligvis alligevel ikke dette. Bare udvælgningen af det omtalte er jo en vurdering, og selvom forfatteren ofte anvender vage udtryk som muligvis, vistnok og lignende og derved bringer sig selv ligesom i anden række, mærkes han dog nok tydeligt selv, når han f. ex. s. 277 kærer siger og skriver kun 20 (tyve) af Europas *haver* som det han benævner: havekunstneriske monumenter. Som al havekunstnerisk historieskrivning må ty til *Marie Luise Gothein*, må også forfatteren af denne bog gøre det, men desuden er der brugt en vrimmel af litteratur, hvis opremssning fylder en snes sider, uden at de pågældende værker er kædet sammen med citater i teksten, så man ikke ved, hvem der siger hvad. En væsentlig del af de omtalte haver og anlæg (forfatteren skelner stærkt imellem disse to former for havekunstneriske arbejder) har forf. kendt ved selvsyn, hvad der både støtter til liden til værket og naturligvis også har støttet forfatteren i arbejdet med bogen. Begrænsningen af emnet er sat i de 2 stednavne i titlen, og der søges derfor af danske læsere forgæves efter en *R. Rothe*, *Flindt*, *Glæsel*, *Erstad-Jørgensen*, *J. P. Andersen*, *G. Georgsen* osv., — dog er forfatteren gået med til at omtale nogle engelske havekunstnere fra vor tid (*Blomfield*, død 1942), *Robinson* (1935), *Lutyens* (1944) og *Jekyll* (1932).

Værket er let læst og bringer læseren megen berigelse, — en dansk Bådecker for haver, — det er forsynet med 261 illustrationer, fint tryk på glittet trykpapir med clichéer fra

F. Hendriksen og udgivet med tilskud fra såvel Carlsbergfondet som Ny Carlsbergfondet. Værket tjener i alle henseender såvel forfatter som forlag og tekniske medarbejdere til megen ære, ligesom det er en virkelig pryd i dansk havelitteratur.

Tor Nitzelius: Boken om träd. 8°, 470 s. + 32 farvel. tavler. Saxon & Lindström, Stockholm 1958. Sv. kr. 52,—.

Til den allerede righoldige litteratur om træer til have, park, kirkegård og skov føjer denne bog sig smukt. Der beskrives ikke blot de 45 i Sverige hjemmehørende træer, men også andre dyrkningsegne, og den nyeste sensation: *melasequoia glybtostroboides* vandring fra de fossile til de levende træers verden er med. De botaniske beskrivelser suppleres med dyrkningsmæssige, formeringspraxis, kulturhistorie m. m., så der bliver en pæn nogenlunde avrundet skildring af emnet. Talrige sorthvide illustrationer foruden farvetavlerne supplerer på en god måde teksten. Lidt usikkerhed mellem brugen af h eller ikke i t(h)uja på s. 442—45 forstås og undskyldes. „Man“ savner et h i dette navn og undgår gerne her at følge den ny retskrivning i dansk.

Arbeitsgemeinschaft Friedhof und Denkmal E. V. Jahrestagung München 1958. 8°, 84 s. Årsberetningen indeholder forskellige foredrag m. m. om kirkegårdsproblemer, som fremkom på den afholdte „Dag“ i maj 1958, — dertil et tillæg om retsforhold.

Dansk Ligbrændingsforening. Beretning for året 1958. 60 s.

Foruden angående DLs organisation og økonomi og beretninger fra afdelingerne er der i årsberetningen bl. a. en artikel af *Magnus Lund* om fællesurnegraven.

DL har samtidigt udsendt en 12 siders brochure i agitationøjemed. Af denne fremgår det bl. a., at England fører i Europas ligbrændingsbevægelse, og at Danmark følger lige i hælene med 27,6 % kremationer.

Danmarks vilde planter. Hefte 9, Branner og Korch. Kbh.

Det nydelige hefte omfatter bl. a. crassulaceae og rosacea og står på højde med de tidligere udgivelser, — hvilket siger meget.

Resolutioner m. m.

(fortsat fra side 8)

Ifølge den pågældende bestemmelse i kirkegårdsreglementet betales gravsteder „i rækkefølge“ med 20 kr. for 1 gravplads og 30 kr. pr. gravplads for 2 gravpladser for en periode på

20 år, medens der, såfremt mere end 2 gravpladser ønskes, betales efter de for „valgte gravsteder“ fastsatte takster, der ifølge reglementets § 2 II udgør 60 kr. pr. gravplads for indtil 2 gravpladser i 20 år og 90 kr. pr. gravplads for mere end 2 gravpladser. Ifølge kirkegårdsbestyrelsens forslag til ændringer i reglementet ophæves § 2 I, således at der fremtidig skulle gælde en fælles takst for alle til nedgravning af lig bestemte gravpladser — bortset fra særligt udvalgte eller murede gravsteder. Denne takst ønskes fastsat til 100 kr. pr. gravplads for indtil 3 gravpladser og 150 kr. pr. gravplads for mere end 3 gravpladser.

Som begrundelse for ønsket om en forhøjelse af de gældende takster for gravsteder og særlig af taksterne for gravsteder „i rækkefølge“, har kirkegårdsbestyrelsen bl. a. henvist til, at prisen for erhvervelse af et gravsted i henhold til reglementets § 5 også skal dække udgiften til klipning af hække omkring gravstedet, og at alene denne udgift i en fredningsperiode væsentlig overstiger den nu for en gravplads „i rækkefølge“ gældende takst.

Stiftsøvrigheden har for sit vedkommende påpeget det ønskelige i, at der af hensyn til de mindrebedemlede opretholdes en særlig lav betaling for gravpladser i rækkefølge, og har herved også henvist til, at bestemmelser om en sådan særlig takst findes i den af ministeriet stadfæstede vedtægt for begravelsesvæsenet i Odense.

I anledning heraf skal man meddele til efterretning og videre bekendtgørelse, at ministeriet med kirkegårdsbestyrelsen må være enig i, at der efter de oplyste omstændigheder bør foretages en forhøjelse af priserne for erhvervelse af gravsteder på kirkegården, men at man på den anden side ligesom stiftsøvrigheden må finde det ønskeligt, at priserne på gravsteder gradueres noget, således at der fremdeles bliver mulighed for mindrebedemlede for at erhverve gravsteder til en overkommelig pris. Hvorvidt dette formål bør tilstræbes gennem opretholdelse af den nu gældende ordning med gravsteder i „i rækkefølge“ eller på anden måde, f. eks. ved fastsættelse af priserne under hensyn til de enkelte gravsteders beliggenhed på kirkegården, skal man have det overladt til stiftsøvrigheden at afgøre, jfr. § 23, stk. 1, i bekendtgørelse nr. 455 af 23. september 1947 af lov om vedligeholdelse af kirker og kirkegårde m. v.

Kirkeministeriets skriv. (27/5 55) (til Dansk Boligselskab af 1945, A/S) ang. **afløsning af den nogle ejendomme påhvilende forpligtelse med hensyn til vedligeholdelse af Ølby kirke og kirkegård.**

I et hertil indsendt andragende af 27. september 1954 har De som forretningsfører for Struer Boligselskab under henvisning til, at sidstnævnte selskab har erhvervet en række nærmere angivne fra ejendommen matr. nr. 4 a tidligere Ølby by, Ølby sogn, udstykkede parceller, anholdt om, at der må blive foretaget aflysning af den disse parceller påhvilende forpligtelse med hensyn til vedligeholdelse af Ølby kirke og kirkegård, idet aktieselskabet har henvist til, at nævnte ejendom matr. nr. 4 a er blevet indlemmet i Struer købstad i forbindelse med en pr. 1. april 1950 foretagen grænseændring mellem Struer købstad og Ølby-Aspousing kommune.

Under en om sagen stedfunden brevveksling med stiftsøvrigheden over Viborg stift er det bl. a. oplyst, at pligten til vedligeholdelse af kirke og kirkegård påhviler alle ejendomsbesiddere i det oprindelige Ølby sogn, samt at denne forpligtelse fordeles imellem kirketiendeejerne efter hartkorn. Forpligtelsen har i de senere år andraget 1 kr. pr. 1 000 kr. ejendomsskyld, og kirketiendeejerne i den i Struer købstad indlemmede del af Ølby sogn har i de senere år betalt et bidrag på i alt 160 kr. årligt.

I anledning heraf skal man meddele, at den i henhold til lov nr. 100 af 15. maj 1903 § 25 påhvilende hæftelse angående vedligeholdelse af Ølby kirke og kirkegård fremdeles er gældende, idet indlemmelsen i Struer købstad af de tidligere i Ølby sogn beliggende ejendomme ikke har medført nogen ændring i det bestående forhold til Ølby kirke.

Ministeriet har dog intet at erindre imod, at der, om det måtte ønskes, finder afløsning sted af den omhandlede forpligtelse imod, at der til stiftsøvrigheden over Viborg stift indbetales et afløsningsvederlag på 25 gange den årlige ydelse fra de i det indlemmede areal beliggende ejendomme. Såfremt dette ønskes, må der træffes nærmere aftale herom med Ølby menighedsråd og interessentskabet af kirketiendeejere, hvilken aftale må godkendes af stiftsøvrigheden. Afløsningskapitalerne vil være at indbetale til stiftsøvrigheden som en Ølby kirke tilhørende kapital, hvoraf renterne tilfalder interessentskabet til dækning af udgifterne ved vedligeholdelsen af Ølby kirke og kirkegård.

Kirkeministeriets skriv. af 3/6 55 (til N. N.) ang. **et menighedsråds adgang til i forbindelse med regulering af kirkegården at gøre indgreb i et gravsted.**

I et hertil indsendt andragende af 10. februar 1955 har De besværet Dem over, at der i forbindelse med den stedfundne regulering af en del af Kerte kirkegård er sket indgreb i Bremer-

holms familiegravsted, i hvilket Deres forældre og Deres Søster er begravede.

Ministeriet har om sagen brevvekslet med stiftsøvrigheden over Fyens stift. Af de herved tilvejebragte oplysninger fremgår det bl. a., at den almindelige fredningstid for gravsteder på Kerte kirkegård er 20 år, og at den sidste jordfæstelse i Bremerholms familiegravsted har fundet sted i 1931.

I anledning heraf skal man meddele, at menighedsrådet har været berettiget til efter udløbet af den almindelige fredningsperiode at inddrage det heromhandlede gravsted helt eller delvis i anledning af kirkegårdsreguleringen, jfr. § 19 i bekendtgørelse nr. 455 af 23. september 1947 af lov om vedligeholdelse af kirker og kirkegårde, og at ministeriet allerede af den grund ikke finder anledning til at foretage sig videre i sagen.

Kirkeministeriets skriv. af 17/6 55 (til stiftsøvrigheden over Århus stift) ang. **tilladelse til, at udgiften til gravkastning blev overført til kirkekassen.**

I et med stiftsøvrighedens erklæring af 4. april 1955 hertil indsendt andragende har Højbjerg og Elsborg sognes menighedsråd anholdt om godkendelse af, at betalingen for udførelse af gravkastning på Højbjerg og Elsborg kirkegårde fra den 1. april d. å. at regne afholdes af de pågældende kirkebetjeningskasser og således liggnes på menighederne.

Således foranlediget skal man meddele til efterretning og videre bekendtgørelse, at ministeriet, uanset at der ikke haves positiv hjemmel i den kirkelige lovgivning til at overføre udgiften til gravkastning til den kirkelige ligning, ikke skal modsætte sig, at der på de årlige overslag for Højbjerg og Elsborg sognes kirkekasser afsættes et af provstiudvalget godkendt, hertil beregnet fast årligt beløb med tillæg af det sædvanlige honorartillæg på vilkår, at bestemmelserne i § 26 i de gældende vedtægter for Højbjerg og Elsborg kirkegårde som af stiftsøvrigheden foreslået ændres således, at gravkastning i tilfælde af, at den begravede er en til folkekirken hørende beboer af sognet, er vederlagsfri, medens der for så vidt angår udensogsboende eller personer uden for folkekirken fastsættes et kirkekassen tilfaldende fast beløb for gravkastning.

Det tilføjes, at der på de pågældende kirkekassers årlige overslag vil være at opføre et anslået beløb som indtægt hidrørende fra betaling for gravkastning i de tilfælde, hvor der efter foranstående herefter skal erlægges sådan betaling.

Kirkeministeriets skriv. af 21/6 55 (til stiftsøvrigheden over Ribe stift) om, **hvem der i et nærmere angivet tilfælde måtte anses for berettiget til at disponere over et gravsted.**

I et med stiftsøvrighedens erklæring af 5. maj 1955 hertil tilbagefulgt andragende har N. N., Bække, på egne og på sin moders, enkefru O. O.'s vegne, besværet sig over, at en søster til hans fader, P. P. på den nedenfor nærmere angivne måde har ladet foretage en opdeling af et gravsted på Bække kirkegård, i hvilket nævnte P. P.'s forældre Q. Q. og hustru T. T. (andragernes bedsteforældre) og ægtefællernes søn, R. R. (P. P.'s broder og andragernes fader) er begravet, henholdsvis i 1921, 1926 og 1931.

Det fremgår af sagen, at det omhandlede gravsted indtil 1953 blev vedligeholdet af S. S. — en datter af afdøde Q. Q. og hustru — og at vedligeholdelsen efter hendes død er overtaget af hendes søster, ovennævnte P. P., som imidlertid kun har ønsket at vedligeholde den del af gravstedet, i hvilken forældrene er begravet, hvilket hun har tilkendegivet ved at lade denne del af gravstedet adskille fra den del, hvori hendes broder, R. R. er begravet, ved anbringelse af en buksbomhæk tværs over gravstedet.

Med hensyn til adkomsten til gravstedet har Bække menighedsråd oplyst, at T. T. ifølge kirkegårdsprotokollen overtog retten til gravstedet ved ægtefællen Q. Q.'s død i 1921, og at hun, som afgik ved døden i 1926, stadig står anført som ejer af gravstedet, for hvilket fredningsperioden iøvrigt nu oplyses at være udløbet, uden at fornyelse har fundet sted. Det fremgår imidlertid af sagen, at menighedsrådet vil gå ind for en ordning, hvorefter gravstedsretten deles mellem klagerne og P. P. i overensstemmelse med den stedfundne, faktiske opdeling af gravstedet.

I sit andragende har N. N. bestridt P. P.'s ret til at disponere over gravstedet som anført, idet han har hævdet, at hans moder, enkefru O. O. må være den, der er berettiget til at råde over gravstedet. Andrageren har derhos erklæret sig uvillig til at acceptere den af menighedsrådet foreslåede ordning med hensyn til en deling af gravstedsretten.

I anledning heraf skal man meddele til efterretning og videre bekendtgørelse, at de oprindelige gravstedsejeres nulevende datter, P. P., efter ministeriets formening må være den nærmest berettigede til at disponere over gravstedet og til at begære retten til gravstedet fornyet. Men da hun øjensynlig kun er interesseret i den del af gravstedet, i hvilken hendes forældre er begravet, må ministeriet anse det for en rimelig ordning, at gravstedet deles, som af

menighedsrådet foreslået, således at P. P. erhoder retten til den del af gravstedet, hvori hendes forældre ligger begravet, og klagerne, N. N., eller dennes moder, O. O., retten til den øvrige del af gravstedet.

Det tilføjes, at såfremt der ikke kan opnås enighed mellem parterne, må man i sidste instans have disse henvist til at søge sagen afgjort ved domstolene.

Kirkeministeriets skriv. af $\frac{1}{2}$ 56 (til Frederiksberg kommunalbestyrelse) vedr. **et andragende om ophævelse af den Frederiksberg begravelsesvæsen i henhold til kgl. resol. af 4. juni 1897 påhvilende ydelse til de frederiksbergske sognekirker.**

Indenrigsministeriets skriv. af $\frac{2}{3}$ 56 (til amtmanden over Svendborg amt) om, **hvorvidt der af en kommune kan ydes tilskud til en kirkegårds vedligeholdelse og drift.**

I skrivelse af 4. januar 1956 har hr. amtmanden anmodet indenrigsministeriet om en udtalelse med hensyn til et af Ryslinge sogneråd fremsat andragende om tilladelse til, at Ryslinge kommune fremtidig afholder de med driften af Ryslinge kirkegård forbundne udgifter.

I denne anledning skal man hoslagt fremsende en genpart af en over sagen fra kirkeministeriet indhentet erklæring af 21. marts 1956.

For så vidt kirkeministeriet i nævnte skrivelse anbefaler, at det tillades Ryslinge sogneråd at yde et årligt tilskud til kirkegårdens drift, skal man meddele, at det efter indenrigsministeriets opfattelse ikke kan være udelukket, at kommunen under de angivne omstændigheder yder tilskud til kirkegårdens vedligeholdelse og drift, idet det dog herved må være en forudsætning, at den ikke over for menighedsrådet forpligter sig til at yde årlige tilskud, men at ydelsen af disse beror på sognerådets bestemmelse til enhver tid med eventuelt fornøden godkendelse fra amtsrådet.

Kirkeministeriets cirk. af $\frac{2}{4}$ 56 (til stiftsøvrighederne og overtilsynene for kirkerne i København og på Frederiksberg) om **feriegodtgørelse.**

Kirkeministeriets skriv. af $\frac{3}{0}$ 56 til stiftsøvrigheden over Fyens stift) ang. **godkendelse af, at en ældre stråtekt bygning blev anvendt som lighus.**

I et med hr. stiftamtmandens og Deres Højærværdigheds erklæring af 24. februar 1956 hertil indsendt andragende har Hillerslev sogns menighedsråd indberettet, at Hillerslev kommune har skænket en ved Hillerslev kirke beliggende stråtekt bygning, kaldet „Hillerslev Hospital“, til kirken til senere anvendelse som lig-

kapel, hvorhos menighedsrådet har forespurgt, om der i et tilfælde som det foreliggende, hvor en stråtekt bygning af historisk og æstetisk værdi ønskes indrettet til ligkapel, vil kunne meddeles dispensation fra bestemmelsen i § 27, stk. 1 i bekendtgørelse nr. 455 af 23. september 1947 af lov om vedligeholdelse af kirker og kirkegårde, jfr. § 27, stk. 2, i kgl. anordning af 20. april 1953 om kirkegårde, hvorefter lighuse skal have ildfast tag.

I anledning heraf skal man efter stedfunden brevveksling med direktøren for nationalmuseet og sundhedsstyrelsen, hvis erklæringer af henholdsvis 23. marts og 15. maj 1956 vedlægges i genparter, meddele til efterretning og videre bekendtgørelse, at ministeriet herved bifalder, at Hillerslev kirke modtager det pågældende hus vederlagsfrit fra kommunen til brug engang som lighus, idet ministeriet herved meddeler den ansøgte dispensation, således at lighuset kan indrettes med stråtag.

Når menighedsrådet til sin tid ønsker huset indrettet som ligkapel, forventer ministeriet at modtage et af en duelig arkitekt udarbejdet forslag til godkendelse, hvorved bemærkes, at lighuset ikke må indrettes eller tages i brug til formålet, forinden ministeriet har godkendt et sådant forslag.

Man henleder opmærksomheden på det i sundhedsstyrelsens fornævnte erklæring fremsatte forslag om, at der eventuelt indskydes brandsikker adskillelse mellem tag og rum.

Kirkeministeriets skriv. af $\frac{1}{2}$ 56 (til fru N.N.) om, **hvorvidt en afdød mands børn i et nærmere angivet tilfælde var berettiget til at sætte deres faders navn på en mindesten, der var anbragt på en grav, hvor faderen ikke var begravet.**

I et hertil indsendt andragende har De besværet Dem over, at Deres afdøde ægtefælle Laust Jensens børn af et tidligere ægteskab har sat deres faders navn — sammen med deres afdøde moders navn — på en mindesten, der er anbragt på moderens grav på A. kirkegård, idet De har henvist til, at Deres afdøde ægtefælle ikke er begravet i samme gravsted som hans første hustru, men i et tilstødende gravsted, på hvilket De har skøde.

Ministeriet har i sagens anledning indhentet en udtalelse fra A. menighedsråd, af hvilken en genpart vedlægges. Ifølge denne skal der oprindeligt have været truffet aftale mellem Dem og kirkeværgen samt børnene af begge ægteskaber om, at Deres afdøde ægtefælle skulle begraves i det gravsted, hvori hans tidligere hustru er begravet.

I anledning heraf skal man meddele, at mini-

steriet ikke finder, at De — navnlig ikke under de foreliggende omstændigheder — kan modsætte Dem, at Deres afdøde ægtefælles børn af første ægteskab har anbragt faderens navn sammen med moderens navn på den på moderens grav anbragte sten.

Det tilføjes, at ministeriet i øvrigt må finde det højst tvivlsomt, om De ganske skulle kunne bortse fra den interesse, som Deres afdøde ægtefælles børn af første ægteskab har i deres faders gravsted, således at De f. eks. skulle kunne hindre, at de lægger blomster på graven o. lign.

Kirkeministeriets skriv. af 2½ 56 (til stiftsøvrigheden over Roskilde stift) ang. **afholdelse af syn over en til et hospital hørende kirkegård, udfærdigelse af kirkegårdsvedtægt m. m.**

Det senest med stiftsøvrighedens erklæring af 15. marts 1956 hertil indsendte andragende fra Ars og Løve herreders provstiudvalg var vedlagt en udskrift af synsprotokollen for kirkegården ved Kysthospitalet på Refsnæs vedrørende et den 20. juni 1955 over kirkegården afholdt provstesyn, hvoraf det fremgår, at det nævnte syn er det første, der har været afholdt over kirkegården, og at der ikke findes nogen vedtægt for kirkegården.

Under henvisning hertil har provstiudvalget forespurgt, hvorledes der fremtidig vil være at forholde med hensyn til afholdelse af syn over kirkegården og betaling af omkostningerne herved, samt om at der ikke nu bør udfærdiges en vedtægt for kirkegården.

I anledning heraf skal man meddele til efterretning og videre bekendtgørelse, herunder også for bestyrelsen for Kysthospitalet på Refsnæs, at der vil være at holde syn over kirkegården ved Kysthospitalet som over almindelige kirkegårde, og at omkostningerne herved må afholdes af Kysthospitalet. Endvidere vil der være at udfærdige en vedtægt for kirkegården, hvorved bemærkes, at ministeriet ikke kan tiltræde, at der, som af Kysthospitalets direktion foreslået, heri optages nogen bestemmelse om kirkegårdens nedlæggelse.

Dette spørgsmål, hvis afgørelse er henlagt til ministeriet, jfr. § 29 i kgl. anordning af 20. april 1953 om kirkegårde, vil til sin tid kunne forelægges ministeriet, når fredningstiden er udløbet for det gravsted, hvori der sidst har fundet en begravelse sted.

Kirkeministeriets skriv. af 30 (til stiftsøvrigheden over Fyens stift) om, **hvorvidt det i et tilfælde, hvor et fredningsnævn havde afsagt en kendelse om ophævelse af fredning af nogle træer ved en kirke, desuagtet — i henhold til den gældende kirkelige lovgivning — tilkom provstiudvalget at afgøre, om de pågældende træer burde fældes.**

I et direkte hertil indsendt andragende af 12. juni 1956 har Vends herreds provstiudvalg i anledning af en den 7. juni 1956 af naturfredningsnævnet for Assens amtsrådskreds afsagt kendelse, hvorefter fredningen af oprindeligt 14, nu tilbageværende 10 kastanietræer syd og vest for Middelfart kirke ophæves, forespurgt, om det tilfalder provstiudvalget at afgøre spørgsmålet om, hvorvidt de omhandlede tilbageværende træer bør bevares eller fældes, samt i bekræftende fald, om nærværende ministerium kan lade træerne underkaste en forstmæssig undersøgelse til vejledning for udvalget.

Således foranlediget skal man efter stedfunden brevveksling med direktøren for nationalmuseet, hvis erklæring af 18. juni 1956 vedlægges i genpart, meddele til efterretning og bekendtgørelse for provstiudvalget, at det, uanset den af naturfredningsnævnet afsagte kendelse angående ophævelse af den i 1945 afsagte kendelse om fredning af træerne, i henhold til den gældende *kirkelige* lovgivning tilkommer provstiudvalget — eventuelt med rekurs til kirkeministeriet at træffe bestemmelse om, hvorvidt træerne bør fældes, jfr. herved lovekendtgørelse nr. 455 af 23. september 1947 af lov nr. 282 af 30. juni 1922 om vedligeholdelse af kirker og kirkegårde m. v. § 21, og kgl. anordning af 20. april 1953 om kirkegårde § 7, stk. 1.

Med hensyn til spørgsmålet om en forstmæssig undersøgelse af de omhandlede træer skal man meddele, at man, såfremt sagen indbringes for ministeriet til afgørelse, muligvis — om forment — indhenter en sagkyndig udtalelse fra en forstkyndig.

Det tilføjes, at det for ministeriet er oplyst, at såvel nationalmuseet som naturfredningsforeningen vil indanke sagen for overfredningsnævnet, og at nærværende ministerium ikke finder anledning til at foretage videre i sagen — ligesom der ej heller fra andre myndigheders side kan foretages videre — før overfredningsnævnets afgørelse foreligger.